

*КОВАЛЬЧУК Д. К., кандидат педагогічних наук
Національна металургійна академія України
Україна, м. Дніпропетровськ*

УПРАВЛІННЯ ТРАНСФЕРОМ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ВНЗ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА

Формування в Україні інформаційного суспільства, розбудова економіки знань, інтеграція системи вищої освіти України у світовий освітній простір вимагають створення у країні цілісної системи перетворення нових знань у нові технології, предмети та послуги – національної інноваційної системи (НІС). Формування системи трансферу технологій розглядається за важливу складову Державної програми економічного та соціального розвитку України. За ініціативою Міністерства освіти і науки України передбачено створення Національної мережі трансферу технологій.

Однак проблематика трансферу освітніх технологій як комплексних об'єктів інтелектуальної власності на цей час залишається поза увагою фахівців з інтелектуальної власності, науково-педагогічних працівників і відповідних органів державного регулювання.

Освітній процес як надання освітніх послуг, з одного боку, має усі ознаки технологічності, а з іншого – все більше виступає як об'єкт комерціалізації. Це обумовлює можливість та доцільність розглядання трансферу освітніх технологій як підсистеми у загальній системі трансферу технологій. У структурі цієї підсистеми особливе значення має трансфер освітніх технологій вищих навчальних закладів, які інтегрують у собі наукову та педагогічну діяльність і максимально наближені до сфери практичної економічної діяльності в різних галузях суспільного виробництва.

Освітньо-професійна програма підготовки фахівця – це державний нормативний документ, в якому узагальнюється зміст навчання, встановлюються вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої та професійної підготовки фахівця за певною спеціальністю даного освітньо-кваліфікаційного рівня. Структурно-логічна схема підготовки – це наукове і методичне обґрунтування процесу реалізації освітньо-професійної програми підготовки. Таким чином, наведені документи, з одного боку, містять у собі результати інтелектуальної діяльності щодо процесу надання освітніх послуг, а з

іншого – визначають перелік, строки, послідовність виконання окремих елементів та блоків цього процесу.

Це дає підставу розглядати освітні технології в контексті інтелектуальної власності, набуття та передачі пов'язаних з нею прав. У цьому випадку має місце використання результату інтелектуальної діяльності у складному об'єкті [1]. Освітню технологію будемо розглядати як результат інтелектуальної діяльності; сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та методичних рішень щодо переліку, строків, порядку та послідовності виконання операцій процесу надання освітніх послуг. Освітня технологія є комплексним об'єктом інтелектуальної власності, який може включати окремі об'єкти інтелектуальної власності, а саме: винаходи (щодо технічного обладнання для проведення лабораторних робіт з фізики, хімії, металознавства тощо); корисні моделі (щодо пристроїв для проведення лабораторних робіт, студентських наукових досліджень, для тренажерів тощо); промислові зразки (як результат студентських науково-дослідних робіт на дослідницькій базі ВНЗ); об'єкти авторського права: технологічна та технічна документація; підручники; навчальні посібники, методичні вказівки; спеціальні навчально-методичні видання (робочі зошити, задачник, атласи тощо); комп'ютерні програми; освітні електронні видання; бази даних; аудіовізуальні навчально-методичні твори; навчально-контролюючі комп'ютерні системи та системи дистанційного навчання як комплекси комп'ютерних програм тощо; торговельні марки (наприклад, «ЄШКО», «Школа Соловова» тощо).

Трансфер освітньої технології будемо розглядати як передачу прав на об'єкти інтелектуальної власності, які в ній використані, а також, за необхідністю, пусконаладжувальні роботи, навчання персоналу та інші роботи, пов'язані із впровадженням інноваційної технології в освітній процес.

Трансфер освітніх технологій має включати такі типові для нього етапи: ідентифікація потреби в технології та об'єкта продажу; оцінка затрат, пов'язаних з придбанням технології; інформаційний пошук; оцінка, порівняння та вибір найкращого варіанту; переговори між продавцями та покупцями технології; укладання угоди та передача технології; використання технології [2, с. 111].

Управління трансфером освітніх технологій розуміється як діяльність керівної підсистеми, спрямована на створення прогностичних, організаційно-правових, кадрових, матеріально-технічних та педагогічних умов для формування найвищого

потенціалу інноваційних освітніх технологій та максимальної його реалізації у сфері вищої освіти шляхом ефективного трансферу освітніх технологій. Система управління трансфером технологій має своїми елементами основних суб'єктів трансферу технологій. Її можна визначити як сукупність основних елементів (суб'єктів) трансферу технологій і зв'язків між ними.

Інформація прямого зв'язку містить вимоги споживачів освітніх технологій, що відображають їх потреби і виражаються у формі замовлень. Вона може передаватися від потенціальних покупців до розробників безпосередньо або через посередництво державних уповноважених органів чи технологічних брокерів.

Інформація зворотного зв'язку характеризує можливості розробників відносно вимог споживачів. Вона також може передаватися безпосередньо від розробників до замовників або за допомогою посередників.

Метою системи управління трансфером освітніх технологій є, з одного боку, формування найвищого потенціалу інноваційних освітніх технологій, а з іншого – максимальна його реалізація у сфері вищої освіти шляхом ефективного трансферу освітніх технологій.

Виходячи із цього, систему трансфера освітніх технологій ВНЗ можна розділити на дві підсистеми: підсистема формування потенціалу інноваційних освітніх технологій; підсистема використання потенціалу інноваційних освітніх технологій.

Їх взаємодія має відбуватися як завдяки ринковому саморегулюванню, так і шляхом заходів державного регулювання трансферу освітніх технологій. Для досягнення своєї мети система управління трансфером освітніх технологій має виконувати такі основні функції:

- 1) планування – вибір цілей і плану дій для їх досягнення;
- 2) організація – розподіл робіт між окремими підрозділами або працівниками і регламентація взаємодії між ними;
- 3) мотивація – стимулювання виконавців до здійснення запланованих дій і досягнення поставлених цілей;
- 4) контроль – зіставлення реально досягнутих результатів з тими, що були заплановані [3, с. 47].

Методи управління трансфером освітніх технологій ВНЗ – це сукупність способів, прийомів та засобів, спрямованих на формування потенціалу інноваційних освітніх технологій і максимальну його реалізацію у сфері вищої освіти шляхом трансферу цих технологій.

Методи управління трансфером освітніх технологій можна розділити: за суб'єктами впливу – на ринкові, державні та громадські; за часом дії – на довгострокові та короткострокові; за характером впливу – на прямі та непрямі; за змістом – на правові, економічні та адміністративні; за гнучкістю – на імперативні та індикативні.

Методи прямого управління з боку суб'єкта управління можуть полягати у формулюванні певного замовлення, фінансуванні спеціальних програм розробки та трансферу технологій, встановленні стандартів та нормативів тощо. Непрямі методи мають опосередковано впливати на об'єкт управління шляхом правових та економічних важелів.

Правові методи знаходяться у сфері компетентності держави. Відповідно системи управління трансфером освітніх технологій мають включати систему законів та законодавчих актів, що регламентують діяльність суб'єктів трансферу освітніх технологій. Незважаючи на дію Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері технологій», він безпосередньо не регулює трансфер освітніх технологій. Лише опосередковано та разом із Законом України «Про авторське право та суміжні права» можна забезпечити набуття, використання та захист прав на окремі складові освітніх технологій. Щодо трансферу освітніх технологій в цілому, у правовому аспекті проблема залишається неврегульованою.

Управління трансфером освітніх технологій має охоплювати всі його етапи, зокрема кон'юнктурне дослідження ринку та його довгострокове прогнозування. Проблемою є те, що ринок освітніх технологій на сьогодні не достатньо розвинений і це ускладнює дослідження попиту та пропозиції щодо окремих технологій, а також прийняття рішень про форми їх комерціалізації як об'єктів інтелектуальної власності: використання у власному освітньому процесі з метою підвищення його якості і відповідно ціни освітніх послуг, або у вигляді різних форм трансферу. У випадку приватного ВНЗ права на освітню технологію могли б вноситися до статутного капіталу. Можлива також поступка (продаж) прав на освітню технологію, або передання (трансфер) права на використання освітньої технології за ліцензійним договором, за договором франшизи (комерційної концесії), або за договором лізингу (наприклад, щодо комп'ютерного класу з відповідною оригінальною навчально-контролюючою автоматизованою системою).

Подальше удосконалення системи управління трансфером освітніх технологій пов'язано з урахуванням зворотних зв'язків щодо

ефективності застосування освітніх технологій за результатами їх трансферу у вигляді таких показників, як успішність навчання та рівень працевлаштування молодих спеціалістів після його закінчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коршунов Н. М. Интеллектуальная собственность (Права на результаты интеллектуальной деятельности и средства индивидуализации) [учеб. пособие] / Н. М. Коршунов. – М.: Норма, 2009. – 400 с.
2. Колесник Ю. В. Трансфер технологий и почему он важен для Украины / Ю. В. Колесник // Трансфер технологий від ідеї до прибутку: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених, Дніпропетровськ, 27-29 квітня 2010 р. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2010. – Т. 2. – С. 111–113.
3. Цибульов П. М. Управління інтелектуальною власністю / П. М. Цибульов. – К.: Держ. ін.-т. інтел. власн., 2009. – 312 с.